

1872 - 2022

150 ANYS

L'Acadèmia

BREVÍSSIMA HISTÒRIA de L'ACADÈMIA

Reproducció de la conferència impartida amb motiu dels 150 anys
de l'Acadèmia a càrrec de l'advocat i periodista Albert Beorlegui

24 de maig de 2022

L'Acadèmia

FUNDACIÓ ACADÈMIA DE CIÈNCIES MÈDIQUES
I DE LA SALUT DE CATALUNYA I DE BALEARNS

1872 - 2022

BREVÍSSIMA HISTÒRIA DELS **150** ANYS

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ	05
CONTEXT HISTÒRIC DEL 1872	06
CONTEXT MÈDIC A LA SEGONA MEITAT DEL SEGLE XIX.....	08
EL NAIXEMENT D'EL LABORATORIO.....	09
NAIXEMENT DE L'ACADEMIA I LA SEVA FUSIÓ AMB EL LABORATORIO	12
LA NOVA ENTITAT.....	14
L'EXPOSICIÓ UNIVERSAL DE 1888 i LA CONSOLIDACIÓ DE L'ENTITAT	15
L'IMPULS DEL CATALÀ A L'ACADÈMIA.....	17
LA GUERRA CIVIL I LES SEVES CONSEQÜÈNCIES (1936-1939).....	21
LA LLARGA POSTGUERRA I LA LENTA RECUPERACIÓ (1940-1967).....	22
LA NOVA ETAPA DE L'ACADÈMIA.....	23
ELS DARRERS 25 ANYS DE L'ACADÈMIA.....	25
CONCLUSIÓ.....	26

BREVÍSSIMA HISTÒRIA DE *L'Acadèmia*

150 anys de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques i
de la Salut de Catalunya i de Balears

INTRODUCCIÓ

L'any del Senyor de 1872, l'any en què assistim a la gènesi de l'**Acadèmia**, tenim un fet ben destacat:

Maria Elena Maseras i Ribera és la primera dona que trepitja per primer cop una aula de Medicina a Espanya. Serà a Barcelona, al curs 1872/73 i ho fa amb el suport de

Joan Giné i Partagàs, il·lustre metge, escriptor, home d'idees avançades, i un dels fundadors, per cert, d'**El Laboratorio**, la institució que va representar el principi de l'**Acadèmia**. Dues figures, doncs, la de Maria Elena Maseras i Joan Giné en un any, 1872,

on s'assistirà al naixement d'una institució que serà revolucionària en molts sentits.

A vegades podem tenir la temptació de pensar que la història és el passat i oblidem que, si ens dediquem a investigar una mica, tot acaba relacionat perquè, en el fons, potser sí que la vida és un immens trencaclosques i només amb el temps tot acaba tenint sentit.

Ara un petit tast per conèixer una mica, només una mica, la història d'aquesta institució. Un viatge en el temps que ens permetrà capbussar-nos en el passat i veure com allò que celebrem avui és el fruit de molts esforços per part d'un munt de persones, moltes de les quals de ben segur que no tenim presents, però que van contribuir a forjar el que avui és aquesta Acadèmia de Ciències Mèdiques.

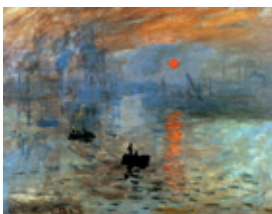
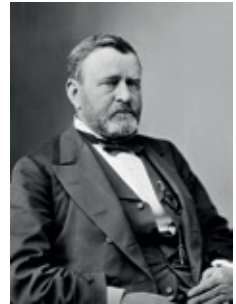
Encara que sembli una obvietat, hem de tenir en compte que serà una ullada ràpida, ja que mirarem de condensar 150 anys. Si ens proposéssim fer una història exhaustiva de l'entitat, per les celebracions dels 200 encara estaríem aquí.

CONTEXT HISTÒRIC DEL 1872

Per entendre els orígens de l'Acadèmia hem de retrocedir 150 anys, i mirar d'entendre com era el món el 1872, que és quan trobem la gènesi de l'entitat. Encara que no ho sembli, entendre el context històric, social i cultural d'un determinat moment ens pot ajudar a entendre moltes coses.

- Qui mana al món és la Gran Bretanya, amb una revolució industrial en marxa, una gran expansió colonial, i una reina, **Victòria** (63 anys de regnat), que marca una època en la vida quotidiana de bona part del segle XIX.
- Els Estats Units tot just estan cicatritzant les ferides d'una cruenta guerra civil. Un heroi és el president de la nació, **Ulysses S. Grant**.
- Itàlia estava just unificada amb **Vittorio Emmanuele II** com a rei.
- Al Vaticà, el **Papa Pius IX**, amb el pontificat més llarg de la història —trenta-un anys.
- I a Espanya, hi ha una gran inestabilitat política i social. Encara hi ha els ressos de la Revolució de 1868, “La Gloriosa”, i regna a Espanya (per poc temps) **Amadeu de Savoia**. El 1873 es proclamarà la I República. (En aquest sentit, cal tenir en compte que els esdeveniments polítics no estan aïllats de la vida: els períodes conservadors coincideixen curiosament en un aturament d'innovacions en tots els camps, i els liberals, al contrari, en una renovació.)

És l'època en què Antonio Meucci patenta el telèfon, Claude Monet pinta Impressió, sol ixent, que donarà nom a l'impressionisme; Giuseppe Verdi acaba d'estrenar la seva Aida, i Jules Verne està a punt de publicar La volta al món en vuitanta dies.

I a Barcelona? Doncs Barcelona lluitava per desfer-se d'un món antic, gairebé medieval, que l'encotillava. Feia només 15 anys que s'havien enderrocat les muralles medievals que havien empresonat la ciutat, i amb només 300.000 habitants, acabava de passar una epidèmia de còlera, la tercera en només 30 anys. L'any anterior, el 1871, s'havia enderrocat la ignominiosa Ciutadella, erigida després de la derrota de 1714.

I en aquest context hi havia un món que lluitava per obrir-se pas. El 1870 havia tingut lloc el primer Congrés Obrer, i aquest fet evidenciava la força d'un col·lectiu en plena ebullició. Però també estaven en marxa les obres d'un projecte revolucionari anomenat "el Pla Cerdà", que canviaria per sempre més la fesomia de la ciutat.

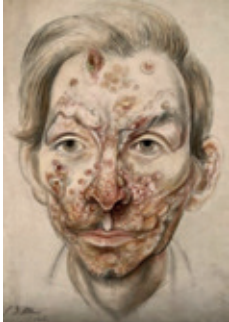
En pocs mesos apareixerien els primers números de dues importants publicacions: el 1871, La Renaixença, una publicació catalanista quinzenal literària, científica i artística, que acabaria sent un diari també catalanista i de tendència conservadora. I l'Esquella de la Torratxa, un setmanari satíric, republicà i anticlerical. Tot i que el rotatiu de capçalera de la ciutat era el Diario de Barcelona, 'El Brusi', que es publicava des del 1792 i que ho faria durant 217 anys.

És en aquest context històric que trobem la gènesi de l'Acadèmia.

CONTEXT MÈDIC A LA SEGONA MEITAT DEL SEGLE XIX

Hem vist el context polític, social i cultural del moment en què neix allò que acabarà essent l'Acadèmia. Però, i el mèdic? Ara ens pot costar d'entendre, però a la segona meitat del segle XIX els hospitals eren llocs d'higiene més aviat dubtosa, on hi anaven a parar les despulles de la societat: pobres, esguerrats, tolits, malalts mentals, i tots aquells que no tenien diners per ser tractats a casa, perquè el concepte "CAP" o "Hospital" com l'entendem ara, no existia. I encara que costi de creure:

- Encara es practicaven sagnies, que en lloc de reanimar el pacient, el mataven.
- La sífilis es tractava amb mercuri, que també liquidava el pacient.
- S'aplicaven enemes de fum de tabac, que s'introduïen per l'anus del pacient per tractar tota mena de malalties.

És en aquest context on neix l'Acadèmia: i no ho fa d'un dia per l'altre, sinó que és fruit de diversos intents de modernitzar la medicina, una modernització que ja havia tingut diversos precedents. De fet, en aquesta època ens trobarem amb dues visions de la medicina:

- **Visió vitalista:** beu del classicisme, té una important filosòfica i es limita a guarir. És la que va lligada a una idea conservadora de la medicina.
- **Visió organícista:** és la visió moderna, sense el llast de la història. La medicina és una ciència i hi ha preocupació per camps fins llavors ignorats, com la higiene o les malalties mentals.

Durant el primer terç del segle XIX prevaldrà la visió vitalista, però a partir de la segona meitat de la centúria, que s'allargarà fins a la Guerra Civil, hi haurà l'organícista. Com es pot comprendre, a partir de 1939, i per les circumstàncies que tots coneixem, hi haurà una altra aturada en la medicina (i en molts altres camps).

I és en aquest context quan trobem, ara sí, el naixement de *L'Acadèmia*

EL NAIXEMENT D'EL LABORATORIO

Com se sap, *l'Acadèmia* neix de la fusió de dues entitats, la primera de les quals a néixer va ser **El Laboratorio de Ciencias Médicas**, que va veure la llum el 15 de gener de 1872 al Raval, al segon pis del **carrer de la Riera Baixa número 12**, de Barcelona.

La “llegenda” diu que cinc estudiants de la **Universitat de Barcelona** estaven en desacord amb l'ensenyança rebuda, entre d'altres coses perquè no es feien pràctiques: tot era teòric, no hi havia instrumentals ni aparells, i cada professor i catedràtic tenia el seu camp, aïllat de la medicina del món real.

I què volien els estudiants? Doncs un model més pràctic, més proper a la Medicina Científica, que és la que arribava d'Europa, sobretot de França, basada en l'empirisme, és a dir, més propera a la visió organicista que hem comentat.

He dit abans “llegenda” perquè, si bé els estudis fets apunten que van ser cinc els estudiants, segons les fonts que consultes els noms van canviant i hi ha variacions, cosa que confirma com sovint resulta difícil capbussar-se en la història, ni que sigui la relativament recent, ja que ens trobem amb fets que presenten dubtes.

Una llista completa dels que van iniciar El Laboratorio estaria composta per onze estudiants, alguns dels quals farien gran carrera. Els més destacats serien:

- **Salvador Cardenal Fernández** (1852-1927), metge cirurgià conegut per introduir i difondre les tècniques antisèptiques en la cirurgia.
- **Josep Antoni Barraquer i Roviralta** (1852-1924), que seria l'iniciador d'una prestigiosa família d'oftalmòlegs ben popular.
- **Joan Viura Carreras** (1851-1933), il·lustre pediatre, serà un gran defensor dels mètodes profilàctics i de l'al·letament matern (i no de vaca o de burra).

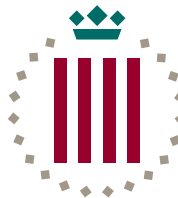

Però no eren els únics. A aquells cinc estudiants, que cursaven els primers cursos de carrera, se'ls van unir tres grans personalitats acadèmiques:

- **Josep de Letamendi** (1828-1897), metge, filòsof, pintor, poeta i compositor català i personatge molt popular sobretot per la seva vessant docent, tot i que avui és conegut perquè a Barcelona una plaça porta el seu nom.
- **Bartomeu Robert** (1842-1902), metge, catedràtic, alcalde de Barcelona, i president de la **Lliga Regionalista** entre d'altres, va ser també un personatge molt popular i el nomenclàtor està ple de carrers seus.
- **Joan Giné i Partagàs** (1836-1903), que abans hem mencionat: metge, catedràtic i rector de la Universitat de Barcelona, un dels fundadors de l'**Institut Mèdic de Barcelona**, el primer assaig d'escola lliure de medicina de l'estat. I també escriptor de novel·les de ciència-ficció i cosí de Joaquim Partagàs, "El rei de la màgia", la botiga del qual, al carrer Princesa, encara avui és un referent.

És en aquest context, doncs, quan neix **El Laboratorio**, una institució modesta però amb moltes idees. Per entendre el seu esperit, podem mencionar la cita d'un dels seus membres, el catedràtic i president de l'entitat Rafael Rodríguez

“Al Laboratori tots som iguals, mestres i deixebles. Tots tenim les mateixes obligacions. Cal perdre la por a parlar, a expressar, a refutar i a discutir en públic.”

Al principi, doncs, a **El Laboratorio** no hi havia ni dirigents ni dirigits (dins d'un ordre, és clar), i es defugia la teoria i els discursos. No comptava amb cap suport econòmic oficial i havia de ser sostigit econòmicament pels socis. Des d'un punt de vista material, hi haurà tres elements ben destacats que, en certa manera, marcaran el tarannà de la institució:

- **Unes conferències**, anomenades teórico-pràctiques, que comencen a impartir-se a partir de 1874 i on es farà palès el caràcter transversal del coneixement en lloc de la simple classe magistral, i on qualsevol dels assistents podia presidir la taula. La primera la va impartir Bartomeu Robert, el Doctor Robert, amb el títol "Diversos punts de patologia".
- **Una biblioteca** subscripta a diverses publicacions, en una època en què l'únic accés que hi havia al coneixement de fora d'aquí era a través dels llibres. Ara ens pot semblar molt obvi, però en el seu moment va ser innovador,
- **La vivisecció**, és a dir, experimentació amb animals vius; quelcom que llavors era revolucionari i que s'havia fet arran de la coneixença d'un dels fundadors, Josep Colomer, amb el francès Claude Bernard, el creador de la medicina experimental. Van rebre crítiques de l'Ajuntament, però no per les viviseccions, sinó perquè tiraven els cadàvers dels animals al carrer, i això no resultava gaire elegant. En aquella època el tema no era tan controvertit com ara, on es vol fer prevaldre el benestar animal.

El Laboratorio comença amb deu socis. L'any següent, el 1873, els duplicarà, passant a dinou, i el 1874, cinquanta-tres. I en molt pocs anys canviarà tres vegades de seu: el 1874 es trasllada al carrer Sepúlveda 205 (que llavors es considerava massa allunyat del centre), i un any més tard, al carrer del Carme 14, prop de la Facultat de Medicina. Encara hi haurà un altre trasllat, al Portal de l'Àngel 2, el 1877.

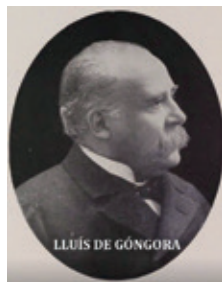
NAIXEMENT DE L'ACADEMIA I LA SEVA FUSIÓ AMB EL LABORATORIO

Cinc anys més tard del naixement d'**El Laboratorio**, l'11 de setembre de 1876, es funda, a la **plaça de la Llana 11**, una altra institució, **l'Academia de Ciències Mèdicas**. Tot i el caràcter també innovador que pretindrà tenir, no serà tan "radical" com **El Laboratorio**, ja que la nova entitat estarà més vinculada amb els poders públics i no anirà tant per lliure, potser perquè aquí no són els estudiants els fundadors sinó professors i acadèmics. I això no serà tan anecdòtic com ens podem pensar. Als anys cinquanta, quan se celebra el 75è aniversari de l'entitat, el punt de partida serà el naixement de l'Acadèmia (més institucional) i no El Laboratorio, que semblava més "revolucionari".

Entre d'altres professors hi haurà:

- **Jaume Pi i Sunyer** (1851-1897), pare d'una il·lustre conegut per introduir i difondre les tècniques antisèptiques en la cirurgia.
- **Lluís de Góngora** (1834-1901), metge, forense, acadèmic, president de l'Ateneu Barcelonès, que acabarà essent el primer president de **l'Acadèmia**.
- **Joan Viura Carreras** (1851-1933), il·lustre pediatre, serà un gran defensor dels mètodes profilàctics i de l'al·letament matern (i no de vaca o de burra).

Podríem pensar que estem parlant de dues generacions: estudiants (**Laboratori**) i professors (**Acadèmia**). Però tampoc no hi havia tanta diferència d'edat. Tret de Góngora, que en tenia quaranta-dos, els altres dos (Pi i Sunyer i Bonet) no arribaven als trenta.

La nova entitat va començar amb 71 socis i, en pocs mesos, va canviar tres cops més de seu: **plaça de la Llana, 11**, **carrer de Mercaders, 12** i **carrer del Duc de la Victòria, 3**.

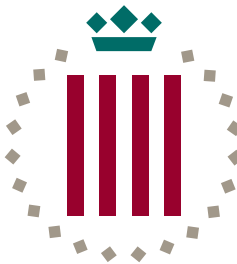

Gairebé des del principi de *l'Acadèmia*, ja es parla d'una fusió amb **El Laboratorio**. Podem aventurar que hi podria haver un rerefons ideològic, però sembla que el tema econòmic hi va tenir molt a veure. En dos anys, *l'Acadèmia* va començar a acumular deute i **El Laboratorio** també tenia pèrdues. Després d'uns contactes es va pactar una fusió entre les dues entitats, i el 5 d'abril de 1878, se'n crea una de nova, anomenada **Academia y Laboratorio de Ciencias Médicas de Catalunya**.

La seva primera seu serà al **carrer Paradís número 10**, al mateix lloc on hi ha el **Centre Excursionista de Catalunya** i compartint, per tant, espai on es troben des de fa dos mil anys les quatre columnes del temple d'August, l'assentament romà del pujol del Mont Tàber, que va donar lloc a la ciutat de Barcelona.

El 30 de novembre del mateix 1878 es presenta l'entitat en una sessió inaugural amb aquestes paraules:

“Dos corporaciones científicas, la sociedad médica El Laboratorio y la Academia de Ciencias Médicas de Catalunya, inspiradas en elevados sentimientos, funden en una sola su doble personalidad colectiva, constituyendo la corporación, y logrando hacer de la suma de sus elementos personales y materiales un cuerpo, que sin vanagloriarse puede hoy considerarse digno representante de las ciencias que son particular objeto de su estudio”.

La nova entitat començarà amb 152 socis i un capital negatiu de 2.245,83 pessetes (uns 13 €uros, al canvi), que l'any següent ja quedarà eixugat.

LA NOVA ENTITAT

Tot i els seus antecedents i la seva personalitat, l'**Academia y Laboratorio de Ciencias Mèdicas de Catalunya** neix amb la idea de ser diverses coses:

- Un lloc de reunió dels professionals de la Medicina de Catalunya.
- Un lloc per fomentar l'estudi i el conreu de les ciències de la salut.
- Un lloc per eliminar l'aïllament dels metges i fomentar la seva cooperació.
- Un lloc que miraria a Europa, sobretot a França, Anglaterra i Alemanya.

Tal i com es deia als seus estatuts,

“El objetivo es subsanar la vacuidad y falta de nociones a que conduce la enseñanza puramente oral de las ciencias médicas”.

La nova entitat continuarà el caràcter innovador que tenia El Laboratorio i, per damunt de tot, serà una institució democràtica que no es va sotmetre ni ha estat sotmesa a cap poder, un valor que s'ha mantingut fins als nostres dies.

D'entre les primers propostes que es creen, una revista que portarà per nom Anales de la Academia y Laboratorio de Ciencias Mèdicas (14 números entre 1878 i 1879) i la continuació de les conferències. Alguns dels títols destacats del primer any seran molt reveladors,

- “Del amor considerado bajo el aspecto científico y moral”,
- “Consideraciones sobre la leche condensada suiza”,
- “Cuidados que deben prodigarse a la mujer en el acto del parto” o
- “¿Debería el médico ser consultado en algunas ocasiones para la fundación de la sociedad conyugal?”

El primer president va ser Lluís de Góngora (de l'**Academia**), que hi va estar des de 1878 a 1880. I el segon Bartomeu Robert (del **Laboratorio**), entre 1880 i 1884. El tercer president serà Pere Esquerdo i Esquerdo (1851-1922), un dels joves estudiants que formaven part d'**El Laboratorio**, i que va exercir entre 1884 i 1888, just l'any en què Barcelona viurà uns fets molt importants. I l'**Academia**, també.

L'EXPOSICIÓ UNIVERSAL DE 1888 i LA CONSOLIDACIÓ DE L'ENTITAT

Perquè sí, Barcelona acull entre el 8 d'abril i el 9 de desembre de 1888, una **Exposició Universal**, que va rebre 400.000 visitants procedents d'arreu del món i que va suposar, entre d'altres, la remodelació del Parc de la Ciutadella, la construcció del monument a Colom, la il·luminació dels primers carrers de Barcelona, o la construcció de l'Arc de Triomf, que era la porta d'accés a l'exposició, tot i que originàriament s'havia de construir una torre metàl·lica de forma triangular creada per un

tal... Gustave Eiffel. El més important de l'exposició, però, és que marca l'inici de Barcelona gran ciutat.

El que ens interessa, ara, és que en el marc d'aquesta exposició es va celebrar també a Barcelona, entre el 9 i el 15 de desembre, un **Congrés de Ciències Mèdiques**, que va representar el gran impuls per a la medicina positivista catalana i on es van presentar temes molt avançats per l'època, com qüestions relacionades amb la higiene. Amb els anys, algunes de les figures que van participar en aquest congrés serien conegudes com "la generació mèdica catalana del vuitanta-vuit".

El *Congrés de Ciències Mèdiques* també serà per l'Acadèmia un punt important de creixement que es veurà en anys successius. Així, el 1892 es produeixen tres fets ben significatius:

- Un nou trasllat, al **carrer de la Portaferrissa 6**, on s'hi estarà trenta-dos anys i que evidenciarà el creixement d'una entitat que comença a fer-se gran i que ja disposa de 221 socis.
- El naixement d'una nova generació d'estudiants, que voldran crear la seva pròpia societat i que acabarà essent la primera secció autònoma de l'entitat. Actualment té el nom d'**Associació d'Estudiants de Ciències de la Salut**.
- La constància del primer treballador fix, Juan Sánchez, guàrdia civil retirat, que va exercir de conserge i d'altres funcions durant molts anys i que, pels testimonis arribats, sembla que va ser molt apreciat.

En anys successius, una de les fites a destacar serà la creació de les primeres borses d'estudis, també anomenades “pensionats a l'estranger”, que vindrien a ser l'antecedent dels actuals intercanvis estudiantils.

I finalment, un altre dels aspectes que es continuarà cuidant molt serà la biblioteca, ja que la **Facultat de Medicina** no permetia en aquella època el préstec ni tampoc l'adquisició d'obres modernes, fet pel qual el seu fons era sovint força antiquat. La **Biblioteca** també s'enriquirà amb un fons de revistes i publicacions i acabarà essent un referent per a estudiants i professors. El 1916 ja comptava amb 5.000 volums.

I parlant de professors: entre els destacats en aquella època, hi trobarem el bacteriòleg Lleó Morera (el de la magnífica casa del passeig de Gràcia construïda per Domènech i Muntaner), i en anàlisis químiques Oliver Rodés (nom que trobem a totes les aigües minerals). Hi havia una gran interacció amb els alumnes.

En aquells primers anys del segle XX, també hi haurà altres fets destacats a la institució, especialment l'any 1912:

- Es faran reformes per tal que puguin ser socis tots els metges de Catalunya.
- Es crea la primera societat mèdica de l'Acadèmia, la pionera de les 86 que hi ha ara. I set anys més tard, el 1919, es constitueixen les **primeres associacions de ciències mèdiques comarcals**, la primera de les quals, considerada com a tal, serà la del Vallès Occidental, encara que amb matisos, ja que hi havia institucions paral·leles a Lleida, Girona i Reus que eren anteriors.

De tot el que succeeix en aquests intensos anys, però, ens hem d'aturar al 1901, quan ens trobarem amb un altre fet ben significatiu: l'aprovació de l'ús del català com a llengua vehicular de la vida acadèmica, cosa que voldrà dir que s'utilitzarà en cursos, conferències, sessions científiques, escrits i actes de l'entitat. Serà un pas important, però no l'únic, en la defensa del català.

L'IMPULS DEL CATALÀ A L'ACADÈMIA

El català ja havia estat present en l'àmbit científic mèdic. A l'Edat Mitjana trobem una rica literatura científica en català, sobretot pel que fa a les traduccions.

Però en línies generals, podem dir que abans del 1714 la llengua oficial culta era el llatí i, a partir d'aquesta data, el castellà. I encara que tot el Congrés de Ciències Mèdiques de 1888 es va fer en castellà, sí que aquell mateix any es presenta el primer treball històric de la medicina catalana: **Carta geográfico-històrica de la medicina en Cataluña**, de Lluís Comenge.

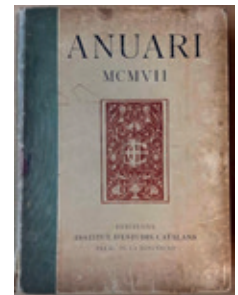

Deu anys més tard, el 1898, apareix el primer treball escrit en català, *La peste bubònica a Barcelona en los siglos XV i XVI*, de Josep Brunet. I, el mateix any, **La Gynecologia Catalana**, primera revista en català editada per Jaume Queraltó.

Naturalment, això no eren fets aïllats. En aquells anys, encara amb els darrers espeternecs de la Renaixença (que pretenia reivindicar el català com a llengua i cultura), i ja en ple Noucentisme (que va influir en el desenvolupament científic del país), es van dur a terme tota una sèrie d'iniciatives de reivindicació de la llengua:

- **Primer Congrés Universitari Català** (1903)
- **Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana** (1906)
- **Primer Congrés d'Higiene de Catalunya** (1906)
- Però també, el 1907, la fundació de l'**Institut d'Estudis Catalans**, i quatre anys més tard, el 1911, la Secció de Ciències de l'Institut d'Estudis Catalans.

Pel que fa a l'**Acadèmia** i **Laboratori**, i a banda de l'ús del català des del 1901, les quatre fites més destacades relacionades amb el tema seran:

- **1906:** Antoni Bartomeus, cirurgià de la Santa Creu i representant de l'entitat, planteja la necessitat de reconstruir el llenguatge mèdic i biològic català, que no es materialitzarà fins a vint-i-cinc anys més tard, el 1932, quan es comenci a publicar un **Diccionari de Medicina** en català en fascicles el qual, dirigit per Manuel Corachan i Garcia, no acabarà de publicar-se fins al 1936, l'any d'inici de la Guerra Civil (i, evidentment, sense cap mena de difusió).

- **1907:** Arrenca una publicació en català (no serà l'única de l'entitat), que tindrà diversos noms i que es publicarà fins a l'inici de la Guerra Civil.

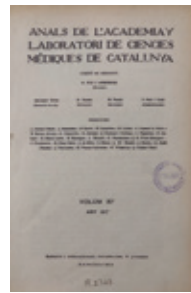
1907-1911: Anals de Medicina. Butlletí Mensual de l'Acadèmia y Laboratori de Ciències Mèdiques de Catalunya on, curiosament, s'acceptaran treballs redactats en esperanto.

1912-1920: Annals de l'Acadèmia y Laboratori de Ciències Mèdiques de Catalunya

1921-1927: Anals de Ciències Mèdiques

1928-1936: Annals de Medicina

- **1912:** Es catalanitza el nom de l'entitat, quedant **Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques de Catalunya**.

- **1913:** Arran d'un congrés internacional sobre tuberculosi que va tenir lloc el 1910 a Barcelona, on es va prohibir el català, l'**Acadèmia i Laboratori** va decidir organitzar-ne un en català. Seria a través de tres socis: Manuel Salvat i Espasa (que tenia antecedents familiars més aviat literaris, ja

que el pare era de Salvat Editors i la mare de l'Editorial Espasa), Enric Ribas i Ribas i Domènec Martí i Julià. I el resultat seria el **Congrés de Metges de Llengua Catalana** que, amb una participació de 500 persones, va tenir lloc a Barcelona el juny de 1913. Per tal de donar-ne continuïtat, es va constituir l'Associació General de Metges de Llengua Catalana que, a partir de llavors, seria l'encarregada d'organitzar aquests congressos. Fins l'esclat de la Guerra Civil se'n van celebrar nou sense comptar, evidentment, els set anys de la Dictadura de Primo de Rivera.

Perquè sí, el 1923 tenim la dictadura de Miguel Primo de Rivera, que va començar amb un cop d'estat aquell any i que es va allargar fins a la seva renúncia, el 1930. En aquests set anys es va dur, com se sap, una política de persecució del catalanisme en actes oficials i, en l'administració, es va prohibir el català i bona part de les seves manifestacions; i es va acabar suprimint la **Mancomunitat**.

Aquell mateix any 1923, hi ha un nou canvi de seu i del carrer de la Portaferrissa se'n van al **carrer de Roger de Llúria 7**, on el nombre de socis s'ha triplicat fins als 631.

I nou anys més tard, el 1932, i en plena II República, un nou canvi de domicili, fins a la **Via Laietana 31**, conegut com el **Casal del Metge** i on s'arriben als 1.500 socis. Serà la seu que tindrà l'entitat quan esclati una guerra que, com tantes d'altres coses, s'ho acabarà emportant tot.

LA GUERRA CIVIL I LES SEVES CONSEQÜÈNCIES (1936-1939)

Com ja se sap, la Guerra Civil suposarà un trencament brutal de tot el que s'havia dut a terme en aquell moment. Sota la direcció d'**Antoni Trias i Pujol** (que amb el seu germà Joaquim, també metge, donarà nom a un hospital de Badalona, també conegut com Can Ruti), moltes coses canvien, entre d'altres:

- **Els Anals de Medicina**, que amb diferents noms s'havia anat publicant de manera ininterrompuda des del 1907, i que deixarà de publicar-se. La precària situació econòmica obliga a demanar crèdit a les cases editores de revistes mèdiques per tal de no interrompre la subscripció de les publicacions. Es considerava que el més valuós era la Biblioteca i es va pensar en el trasllat atès el perill dels bombardeigs i la proximitat amb la **Generalitat**. Cal tenir en compte que, al juliol de 1936, hi havia 13.025 llibres comptabilitzats.
- Els **Congressos de Metges de Llengua Catalana**, que s'havien celebrat des del 1913 i que ja s'havien interromput amb la Dictadura de Primo de Rivera, també deixen de celebrar-se.
- Les societats científiques que s'havien anat creant des del 1911 es concentren en una de sola, mantenint allò que els és permès, com l'organització de conferències relacionades amb el dramàtic moment que es viu, i amb títols com
  - "Fractures en temps de guerra"
  - "El problema de la venerologia en temps de guerra"
  - "La cremació de cadàvers per temes higiènics, sanitaris i socials".

En acabar la Guerra Civil, amb el país destrossat, anímicament, políticament i econòmicament, i a les portes d'una Segona Guerra Mundial, l'**Acadèmia**

ha de castellanitzar el seu nom, es jerarquitzza, trencant un dels seus punts bàsics, perd una tercera part dels seus socis (amb poc més de 600), amb els problemes econòmics que comporta tot plegat; i la biblioteca queda esporgada de molts llibres considerats "de poc interès". S'imposa un **nuevo espíritu nacional de acuerdo con el glorioso movimiento**.

Diversos membres de la institució o de les societats científiques pateixen la depuració, la presó o l'exili, les graduacions o titulacions donades durant el període republicà són declarades nul·les, i l'**Acadèmia** ha de castellanitzar el nom pel d'Academia de Ciencias Médicas. Amb tants fronts oberts, la situació esdevé delicada, però gràcies a l'esforç d'alguns acadèmics i membres de la Junta de Govern, la institució se n'acaba sortint. I el president de l'Acadèmia acaba essent **Agustí Pedro i Pons**, que havia mantingut una postura més o menys neutral durant la guerra, i que va adoptar una postura franquista per poder continuar treballant. Exerceix el càrrec durant vint anys, des del 1939 fins al 1958.

LA LLARGA POSTGUERRA I LA LENTA RECUPERACIÓ (1940-1967)

Tal com se sap prou, les conseqüències de la Guerra Civil i la posterior dictadura de Franco van durar molts anys. Ja no parlem de les estrictament polítiques, on l'Acadèmia, per haver-se pronunciat en moltes ocasions a favor del català, va patir una especial repressió, sinó també de les purament econòmiques. Dos exemples:

- Les cartilles de racionament perdurarien oficialment fins al 1952
- Les restriccions fortes de llum cinc anys més tard, fins al 1957, tot i que, com se sap, la culpa la tenia la “pertinaz sequia”.

Malgrat aquesta lentíssima recuperació i unes dinàmiques polítiques que van condicionar la vida del país durant quaranta anys amb tot el que va suposar, el cert és que l'Acadèmia, malgrat la pèrdua de moltes de les iniciatives que havia tingut abans de la guerra, “anava fent”, i el més destacat és la creació de noves societats que s'anaven afegint a les que s'havien anat constituint des del 1911.

Algunes de les que van anar sorgint van ser:

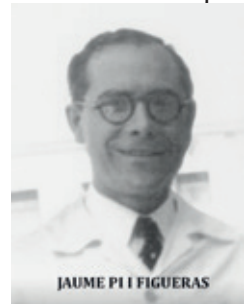
- **1940: Urologia**
- **1942: Tisiologia** (al 1973 es canviarà per la de Pneumologia)
- **1942: Obstetrícia i Ginecologia**, que ja havia funcionat anys enrere
- **1943: Bioquímica**
- **1944: Endocrinologia**
- **1947: Reumatologia**

Aquest degoteig no parará, de manera que el 1958, amb la creació de la Societat Catalana de Digestologia, s'arriben a les 25 societats científiques de l'Acadèmia. És el moment en què Jaume Pi i Figueras assoleix la presidència, que coincidirà amb una etapa de progressiva expansió i reivindicació del català com a llengua vehicular.

Paral·lelament a l'aparició de les societats, neixen també les filials. I és que en un món on les comunicacions, amb la perspectiva actual, ens semblen més aviat precàries, calia que hi hagués centres distribuïts per tota la península per evitar els desplaçaments a Barcelona. La primera d'elles serà la Balear (1963), i al llarg dels anys següents se'n crearan més fins arribar a una vintena que són les actuals i que estan distribuïdes per tot el territori: Alt Penedès, Andorra, Anoia, Garraf, Osona, Tarragona, Tortosa, València i als dos vallesos, entre d'altres.

Dos anys més tard, el 1960, l'Acadèmia sobrepasa els 2.000 socis i compta amb vuit treballadors. A mitjan d'aquella dècada, i amb la presidència de **Jaume Pi i Figueras**, hi haurà un parell de canvis ben significatius que preludiaran una nova etapa, brillant i esplendorosa, de l'entitat.

LA NOVA ETAPA DE L'ACADÈMIA

Aquests dos fets seran:

- El 1967 s'incorpora una nova filial a l'Acadèmia, la de Mallorca, que farà que el nom oficial de la institució passi a ser **Academia de Ciencias Médicas de Cataluña y Baleares**. I dos anys més tard, el 1969, el nom es catalanitzarà, passant a ser **Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i Balears**.
- Prop de quaranta anys després de la seu de Via Laietana, el 1970, l'Acadèmia viu un nou trasllat fins al **passeig de la Bonanova, 47**, compartint edifici amb el Col·legi de Metges de Barcelona.

Però a banda d'aquestes dues fites, prou significatives, continua la creació de noves societats científiques. Durant la dècada dels seixanta, algunes de les que es van anar incorporant van ser:

- **1960: Informàtica i Enginyers Mèdics**
- **1961: Cirurgia Plàstica, Reparadora i Estètica**
- **1962: Nefrologia**
- **1968: Anatomia Patològica**
- **1969: Sexologia**
- **1972: Psiquiatria infantojuvenil**

I paral·lelament a aquestes novetats, també es recuperen iniciatives que s'havien estrocat a causa de la Guerra Civil:

- L'any 1974 es recupera aquell **Diccionari de Medicina** (1936) del Dr. Manuel Corachan que no havia tingut difusió, i es fa un **Vocabulari mèdic** que estarà redactat per quatre presidents de l'entitat en diferents períodes: Josep Alsina Bofill, Oriol Casassas, Josep Laporte i Joaquim Ramis, i que tindrà diverses edicions publicades a finals dels anys setanta i durant la dècada dels vuitanta.

- L'any 1976 es reprèn la celebració dels **Congressos de Metges i Biòlegs** de Llengua Catalana que s'havien interromput amb la guerra i el franquisme. I es fa amb una desena edició que tindrà lloc a Perpinyà, al mateix lloc on hi havia hagut la darrera edició, quaranta anys abans, el 1936.

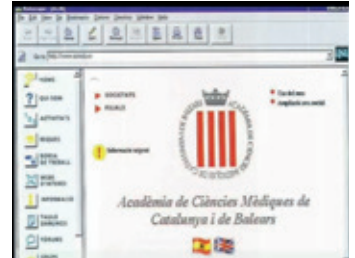

- A banda d'aquestes iniciatives, i d'altres, l'*Acadèmia* rep, el 1983, la **Creu de Sant Jordi que atorga la Generalitat**, pel seu "compromís amb la llengua i societat catalanes". Dos anys més tard, el 1985, s'arriba als 10.490 socis.

ELS DARRERS 25 ANYS DE L'ACADÈMIA

El 1995 l'**Acadèmia** compta amb 16.000 socis, 72 societats i 21 filials. Però serà el darrer quart de segle de l'entitat, 26 anys concretament, els anys de gran expansió, que arrencaran el 1996 i que, en períodes de vuit anys, representaran fites importants de l'Acadèmia.

- **1996:** l'**Acadèmia** es farà visible a internet amb la publicació del seu **web**, una iniciativa que anirà a càrrec del professor Josep Argemí. El mateix any 1996 es constitueix la **Fundació Privada de l'Acadèmia**.

- **2004:** S'inaugura una nova seu, la de **Can Caralleu**, amb 3.500 m2 i una capacitat d'assistència de 800 persones, amb espais de gestió i atenció al soci. El mateix any hi ha un altre canvi de nom: I és que des del 1982, l'Acadèmia integra altres professions com Infermeria (1982), Farmàcia (1984), Fisioteràpia (1992) i Psicologia (2001), i per això torna a canviar de nom, esdevenint l'**Acadèmia de Ciències Mèdiques i de la Salut de Catalunya i de Balears**, que és el nom que té a l'actualitat.

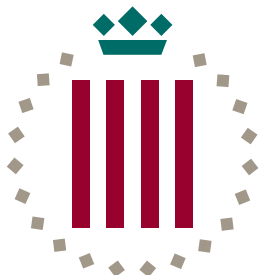
- **2012:** Es crea la **Fundació Institut Interuniversitari InterAc Salut** amb l'objectiu de ser un referent en la formació especialitzada de postgrau, la recerca en formació i l'estudi en l'àmbit de les ciències de la salut i amb la participació de tretze universitats.

- **2020:** S'arriben als 30.000 socis de l'entitat, i l'esclat de la pandèmia coincideix amb la saturació de les sales de l'**Acadèmia**, on es realitzen 1.334 cursos que compten amb 76.662 inscrits. L'aturada de les activitats provoca la potenciació del tema telemàtic que se salda el curs 2020/2021 amb 1.296 cursos i 103.677 inscrits. El curs 2021/2022 els socis són 30.098.

CONCLUSIÓ

Han passat 150 anys des de la fundació d'aquell Laboratorio que va ser la gènesi d'una entitat que ha acabat esdevenint un referent, ja no només mèdic, sinó també institucional, de Catalunya. I en aquest moment de celebració, en què fem balanç del que ha estat l'entitat, també és hora de recordar els centenars d'homes i dones que, d'una manera o altra, hi han deixat la seva empremta. Però també convé tenir ben clar aquell esperit que va ser pronunciat en aquell llunyà 1872 i que hauria de continuar essent un referent:

*Aquí tots som iguals, mestres i deixebles.
Tots tenim les mateixes obligacions. Cal
perdre la por a parlar, a expressar, a refutar
i a discutir en públic. Només així aquesta
entitat es farà gran.*

L'Acadèmia

FUNDACIÓ ACADÈMIA DE CIÈNCIES MÈDIQUES
I DE LA SALUT DE CATALUNYA I DE BALEARS

Carrer Major de Can Caralleu 1-7 de Barcelona
www.academia.cat | academia@academia.cat